ISSN:3030-332X
Impact factor: 9,493
International journal of scientific researchers

RADIODISKURSDA LINGVISTIK IQTISOD VA KOMMUNIKATIV SAMARADORLIKNING O‘ZARO MUNOSABATI

Izomova Mehrangiz Alisher qizi
Buxoro xalqaro universiteti magistranti
Email: Mehrangizizomova03@gmail.com
+998775263032
https://doi.org/10.5281/zenodo.20337368

Annotatsiya: Mazkur maqolada radiodiskursda lingvistik iqtisod tamoyillarining kommunikativ samaradorlik bilan o‘zaro bog‘liqligi tahlil qilinadi. Radio nutqi tabiatan tezkor, auditoriyaga yo‘naltirilgan va vaqt bilan cheklangan kommunikativ tizim hisoblanadi. Shu sababli radioefirda axborotni qisqa, aniq va ta’sirchan shaklda yetkazish muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqotda radiodiskursdagi ellipsis, sintaktik qisqarish, repetitsiya, intonatsion vositalar va pragmatik implikatsiya kabi hodisalarning kommunikativ samaradorlikka ta’siri ilmiy manbalar asosida o‘rganildi. Shuningdek, radio jurnalistikada iqtisodiy til vositalari orqali tinglovchi e’tiborini saqlab qolish, axborotni tez idrok ettirish hamda muloqotning funksional samaradorligini oshirish mexanizmlari ko‘rib chiqildi. Tadqiqot natijalari radiodiskursda lingvistik iqtisod tamoyillari kommunikativ yuklamani kamaytirgan holda axborotning semantik aniqligini saqlab qolishini ko‘rsatadi.
Kalit so‘zlar: radiodiskurs, lingvistik iqtisod, kommunikativ samaradorlik, pragmatika, sintaktik reduksiya, ellipsis, radio nutqi, ommaviy kommunikatsiya, diskurs tahlili, media lingvistika.

Аннотация: В данной статье анализируется взаимосвязь принципов лингвистической экономии и коммуникативной эффективности в радиодискурсе. Радиоречь по своей природе представляет собой оперативную, ориентированную на аудиторию и ограниченную во времени коммуникативную систему. В связи с этим особое значение приобретает передача информации в краткой, точной и выразительной форме. В исследовании на основе научных источников изучено влияние таких явлений радиодискурса, как эллипсис, синтаксическое сокращение, повтор, интонационные средства и прагматическая импликация, на коммуникативную эффективность. Также рассмотрены механизмы сохранения внимания слушателей, быстрого восприятия информации и повышения функциональной эффективности коммуникации посредством экономичных языковых средств в радиожурналистике. Результаты исследования показывают, что принципы лингвистической экономии в радиодискурсе позволяют снижать коммуникативную нагрузку при сохранении семантической точности информации.
Ключевые слова: радиодискурс, лингвистическая экономия, коммуникативная эффективность, прагматика, синтаксическая редукция, эллипсис, радиоречь, массовая коммуникация, дискурсивный анализ, медиалингвистика.

Abstract: This article analyzes the relationship between the principles of linguistic economy and communicative efficiency in radio discourse. Radio speech is inherently a rapid, audience-oriented, and time-constrained communicative system. Therefore, delivering information in a concise, clear, and impactful manner is of great importance in radio broadcasting. The study examines, based on scientific sources, the impact of phenomena such as ellipsis, syntactic reduction, repetition, intonational devices, and pragmatic implication on communicative efficiency in radio discourse. In addition, the mechanisms of maintaining listener attention, ensuring rapid information perception, and increasing the functional effectiveness of communication through economical linguistic means in radio journalism are explored. The research results demonstrate that the principles of linguistic economy in radio discourse reduce communicative load while preserving the semantic accuracy of information.
Keywords: radio discourse, linguistic economy, communicative efficiency, pragmatics, syntactic reduction, ellipsis, radio speech, mass communication, discourse analysis, media linguistics.

Kirish

Zamonaviy ommaviy kommunikatsiya vositalari orasida radio o‘zining tezkorligi, operativligi va auditoriya bilan bevosita kommunikativ aloqani ta’minlay olishi bilan ajralib turadi. Radio nutqi tinglovchi tomonidan bir martalik idrok qilinadigan diskurs turi bo‘lib, unda ortiqcha til birliklaridan foydalanish kommunikativ samaradorlikni pasaytiradi [1]. Shu sababli radio jurnalistikada lingvistik iqtisod tamoyili muhim o‘rin egallaydi.

Lingvistik iqtisod tushunchasi ilk bor tilshunoslikda A. Martine tomonidan “least effort principle” asosida izohlangan bo‘lib, unda til vositalaridan minimal shaklda foydalanib maksimal kommunikativ natijaga erishish nazarda tutiladi [2]. Radio diskursida ushbu tamoyil ayniqsa dolzarbdir, chunki efir vaqti cheklangan, tinglovchi diqqati esa doimiy ravishda o‘zgaruvchan hisoblanadi.

Tadqiqotchilar radio nutqining asosiy xususiyatlari sifatida spontanlik, dialogiklik, implitsitlik va intonatsion ta’sirchanlikni ko‘rsatadilar [3]. Radioefirda qisqa gaplardan foydalanish, sintaktik reduksiya, ellipsis va pragmatik implikatsiyalar tinglovchi tomonidan axborotni tez qabul qilish imkonini yaratadi [4]. Shu bilan birga, haddan tashqari qisqartirish semantik noaniqlikka olib kelishi mumkin.

Bugungi media makonda auditoriyaning axborotni qabul qilish tezligi ortib borayotgani sababli kommunikativ samaradorlik masalasi media lingvistika va diskurs tahlilining markaziy yo‘nalishlaridan biriga aylangan [5]. Shu nuqtai nazardan radiodiskursda lingvistik iqtisodning kommunikativ samaradorlikka ta’sirini o‘rganish ilmiy va amaliy jihatdan dolzarb hisoblanadi.

Metodologiya

Mazkur tadqiqotda diskursiv tahlil, pragmalingvistik yondashuv, funksional-stilistik tahlil va qiyosiy metodlardan foydalanildi. Tadqiqot obyekti sifatida radio jurnalistika va radioefir matnlariga oid ilmiy tadqiqotlar, media lingvistika bo‘yicha monografiyalar hamda ommaviy kommunikatsiya nazariyasiga oid ilmiy manbalar tanlab olindi.

Diskursiv tahlil yordamida radiodiskursdagi qisqartirish vositalari, ellipsis va implitsit semantik birliklarning kommunikativ vazifasi o‘rganildi. Pragmalingvistik metod asosida radio nutqida auditoriyaga ta’sir ko‘rsatish strategiyalari tahlil qilindi. Shuningdek, funksional yondashuv orqali radio nutqining og‘zaki kommunikatsiyaga xos jihatlari va uning samaradorlik ko‘rsatkichlari aniqlashtirildi.

Tadqiqot davomida media lingvistika, kommunikativ tilshunoslik va pragmatika yo‘nalishlaridagi ilmiy qarashlar o‘zaro solishtirildi. Jumladan, T. van Deyk, D. Kristal, M. Halliday, A. Martine va boshqa olimlarning nazariy konsepsiyalari asos qilib olindi [6].

Natijalar

Tadqiqot natijalari radiodiskursda lingvistik iqtisod kommunikativ samaradorlikni ta’minlovchi asosiy omillardan biri ekanligini ko‘rsatdi. Radio nutqida qisqa sintaktik konstruksiyalar tinglovchining axborotni tez qabul qilishiga xizmat qiladi. Tadqiqotlarda qayd etilishicha, og‘zaki media nutqida 8–12 so‘zdan iborat gaplar tinglovchi tomonidan samaraliroq idrok qilinadi [7].

Radio jurnalistikada eng ko‘p uchraydigan lingvistik iqtisod vositalari quyidagilar ekanligi aniqlandi:

- ellipsis;
- sintaktik reduksiya;
- takrorlarning minimallashtirilishi;
- pragmatik implikatsiyalar;
- intonatsion kompensatsiya;
- qisqartirilgan informativ birliklar.

Ellipsis radio nutqida kontekst orqali tushuniladigan birliklarni tushirib qoldirish orqali yuzaga keladi. Masalan, yangiliklar dasturlarida “Bugun Toshkentda yangi loyiha taqdim etildi” kabi gaplarda ortiqcha izohlar berilmaydi, chunki tinglovchi umumiy kontekstni anglaydi [8].

Sintaktik reduksiya esa radioefirning tezkorlik xususiyati bilan bog‘liq. Tadqiqotlar radio boshlovchilari murakkab qo‘shma gaplarga qaraganda sodda gaplardan ko‘proq foydalanishini ko‘rsatadi [9]. Bu esa eshitish orqali qabul qilinadigan axborotning tezroq qayta ishlanishiga yordam beradi.

Pragmatik implikatsiyalar tinglovchi va boshlovchi o‘rtasidagi umumiy kommunikativ tajribaga asoslanadi. Tinglovchi ko‘plab ma’nolarni yashirin holda anglaydi, natijada ortiqcha lingvistik vositalarga ehtiyoj kamayadi [10].

Natijalarga ko‘ra, radiodiskursda lingvistik iqtisod faqat til birliklarini qisqartirish emas, balki axborotni optimal shaklda uzatish mexanizmi sifatida namoyon bo‘ladi.

Tahlil va muhokama

Radiodiskurs zamonaviy ommaviy kommunikatsiya tizimida o‘ziga xos pragmatik va lingvistik xususiyatlarga ega bo‘lgan diskurs turi hisoblanadi. Radio orqali uzatiladigan nutqning asosiy belgilaridan biri uning vaqt bilan cheklanganligi va tinglovchi tomonidan bir martalik qabul qilinishidir. Shu sababli radiodiskursda lingvistik iqtisod tamoyillari kommunikativ samaradorlikni ta’minlashning muhim vositasiga aylanadi. Lingvistik iqtisodning mohiyati minimal til birliklari orqali maksimal ma’no va axborotni yetkazishga asoslanadi [2]. Ayniqsa radio kabi tezkor axborot uzatish tizimida bu tamoyil kommunikativ muvaffaqiyatning asosiy shartlaridan biri sifatida namoyon bo‘ladi.

Radio nutqi yozma matndan farqli ravishda tinglovchi tomonidan qayta ko‘rib chiqilmaydi. Gazeta yoki internet matnida o‘quvchi ma’lum bir jumlaga qayta murojaat qilishi mumkin bo‘lsa, radioefirda bunday imkoniyat mavjud emas. Shu sababli radio boshlovchisi yoki jurnalist tinglovchi idroki uchun qulay bo‘lgan sintaktik konstruktsiyalarni tanlashga majbur bo‘ladi [11]. Tadqiqotlar ko‘rsatishicha, radioefirda qisqa gaplar va sodda sintaktik tuzilmalardan foydalanish axborotni tezroq anglash imkonini beradi [7]. Ayniqsa yangiliklar dasturlarida uzun qo‘shma gaplar o‘rniga qisqa, aniq va lo‘nda gaplarning ustunligi kuzatiladi.

Radiodiskursda lingvistik iqtisodning eng muhim ko‘rinishlaridan biri sintaktik reduksiya hisoblanadi. Sintaktik reduksiya murakkab gaplarning soddalashtirilishi yoki ayrim sintaktik elementlarning tushirib qoldirilishi orqali amalga oshadi. Masalan, radio yangiliklarida “Bugun Senat yig‘ilishi bo‘lib o‘tdi. Unda yangi qonun loyihasi muhokama qilindi” kabi qisqa konstruktsiyalar keng qo‘llanadi. Ushbu gaplarda kontekst orqali anglashiladigan ma’lumotlar takroran ifodalanmaydi. Bu esa tinglovchi e’tiborini asosiy mazmunga qaratadi hamda kommunikativ yuklamani kamaytiradi [8].

Lingvistik iqtisod radio jurnalistikada vaqtni tejash vositasi sifatida ham muhim ahamiyatga ega. Radioefirda har bir soniya muhim bo‘lib, ayniqsa reklama, yangiliklar va tezkor reportajlarda informatsiyani ixcham shaklda uzatish talab etiladi. Media tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, tinglovchi uzoq va murakkab jumlalarni qabul qilishda qiyinchilikka duch keladi, natijada asosiy axborot yo‘qolishi mumkin [9]. Shu sababli radio boshlovchilari qisqa segmentli nutq strategiyasidan foydalanadilar. Bunday segmentlash axborotni kichik kommunikativ bloklarga bo‘lish imkonini beradi.

Radiodiskursda kommunikativ samaradorlikning muhim ko‘rsatkichlaridan biri tinglovchining diqqatini saqlab qolish hisoblanadi. Psixolingvistik tadqiqotlarda qayd etilishicha, ommaviy kommunikatsiya vositalarida auditoriya diqqati qisqa muddat davomida faol holatda bo‘ladi [14]. Radio tinglovchisining diqqati o‘rtacha bir necha soniya ichida boshqa obyektga chalg‘ishi mumkin. Shu sababli radio nutqida ortiqcha tavsif, murakkab izoh va redundans minimum darajaga tushiriladi. Bu esa lingvistik iqtisod tamoyillarining kommunikativ samaradorlik bilan bevosita bog‘liqligini ko‘rsatadi.

Radiodiskursda ellipsis hodisasi ham keng uchraydi. Ellipsis — gapning ayrim elementlarini kontekst asosida tushirib qoldirish jarayonidir. Og‘zaki kommunikatsiyada ellipsis tabiiy hodisa hisoblanadi, chunki kommunikatsiya ishtirokchilari umumiy kontekstga ega bo‘ladilar [10]. Radioefirda boshlovchi tinglovchining avvalgi bilimlariga tayanib, ayrim komponentlarni ochiq ifodalamasligi mumkin. Masalan, sport yangiliklarida “Bugun yana g‘alaba!” kabi ifodalar qo‘llanilganda tinglovchi qaysi jamoa yoki musobaqa nazarda tutilayotganini kontekst asosida anglaydi. Bu esa kommunikativ vaqtni tejaydi va nutqni dinamiklashtiradi.

Shuningdek, radiodiskursda pragmatik implikatsiyalar muhim rol o‘ynaydi. H. Grays tomonidan ishlab chiqilgan kooperativ prinsipga ko‘ra, kommunikatsiya jarayonida suhbat ishtirokchilari ma’lum mantiqiy qoidalarga amal qiladilar [15]. Radio boshlovchisi ham tinglovchi bilan umumiy kommunikativ tajribaga asoslangan holda axborotni yetkazadi. Natijada ko‘plab ma’nolar yashirin shaklda ifodalanadi. Bu implitsitlik lingvistik iqtisodning pragmatik asosini tashkil etadi.

Masalan, ijtimoiy-siyosiy radiodasturlarda “Bugungi vaziyat hammani o‘ylantirmoqda” kabi jumlalarda aniq izoh berilmasdan, tinglovchining mavjud siyosiy yoki iqtisodiy voqealardan xabardor ekanligi nazarda tutiladi. Bunday implikatsiyalar kommunikativ samaradorlikni oshiradi, chunki qisqa shaklda katta ma’no hajmi uzatiladi. Shu bilan birga, haddan tashqari implitsitlik ayrim hollarda kommunikativ noaniqlikka ham olib kelishi mumkin [18].

Radiodiskursda prosodik vositalarning roli ham alohida ahamiyatga ega. Intonatsiya, pauza, urg‘u va temp kabi vositalar ayrim sintaktik birliklar o‘rnini bosishi mumkin [16]. Masalan, radio boshlovchisi ma’lum bir so‘zni urg‘u bilan aytish orqali uning semantik ahamiyatini kuchaytiradi va qo‘shimcha izoh berishga ehtiyoj qolmaydi. Bu esa lingvistik iqtisodning fonetik-pragmatik mexanizmlaridan biri hisoblanadi.

Radioefirda pauzalar ham muhim kommunikativ vosita sifatida xizmat qiladi. Pauza tinglovchiga axborotni qayta ishlash uchun vaqt beradi hamda nutqning ritmik strukturasini shakllantiradi. Tadqiqotchilar radio nutqida pauzalarning noto‘g‘ri qo‘llanishi kommunikativ samaradorlikni pasaytirishini qayd etadilar [17]. Demak, lingvistik iqtisod nafaqat leksik va sintaktik darajada, balki fonetik darajada ham namoyon bo‘ladi.

Radiodiskursning kommunikativ samaradorligini ta’minlashda repetitsiyaning me’yoriy qo‘llanishi ham muhimdir. Tilshunoslikda repetitsiya ko‘pincha ortiqcha takror sifatida baholansa-da, radio kommunikatsiyasida ayrim ma’lumotlarni qayta takrorlash tinglovchi xotirasida axborotni mustahkamlash vazifasini bajaradi [13]. Shu sababli radio jurnalistikada to‘liq iqtisod emas, balki optimal iqtisod tamoyili amal qiladi. Ya’ni zarur bo‘lgan ma’lumotlar tinglovchi tomonidan eslab qolinishini ta’minlash maqsadida muayyan darajada takrorlanadi.

Media lingvistika sohasidagi tadqiqotlarda radiodiskursning dialogik tabiati ham qayd etiladi [5]. Hatto monolog shaklidagi radio chiqishlari ham tinglovchi bilan xayoliy dialog asosida quriladi. Boshlovchilar “Aziz tinglovchilar”, “Tasavvur qiling”, “Eshitayotgan bo‘lsangiz kerak” kabi murojaat shakllaridan foydalanib auditoriyani muloqot jarayoniga jalb qiladilar. Ushbu kommunikativ strategiyalar orqali tinglovchi e’tibori faol saqlanadi va axborotning ta’sirchanligi oshadi.

Radiodiskursdagi lingvistik iqtisod ko‘pincha texnologik omillar bilan ham bog‘liq bo‘ladi. Zamonaviy radio formatlarida efir tezligi ortib bormoqda. Yangiliklar oqimi, reklama bloklari va musiqiy segmentlarning qisqarishi radio boshlovchilaridan yanada ixcham va aniq nutqni talab qilmoqda [14]. Ayniqsa FM radiolar va internet radio platformalarida tezkor uslub ustunlik qiladi. Bu holat lingvistik iqtisodning zamonaviy media makondagi funksional ahamiyatini yanada kuchaytiradi.

Bundan tashqari, radiodiskurs auditoriyasining heterogenligi ham kommunikativ strategiyalarni belgilovchi omillardan biridir. Radio tinglovchilari turli yosh, kasb va ijtimoiy qatlam vakillaridan iborat bo‘lganligi sababli radio nutqi maksimal darajada universal va tushunarli bo‘lishi kerak [3]. Shu sababli radio jurnalistlari murakkab terminologiyadan qochishga, sodda sintaktik birliklarni qo‘llashga harakat qiladilar. Bu esa kommunikativ samaradorlikni oshiradi.

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, radio yangiliklari matnida fe’l markazli gaplar ustunlik qiladi. Fe’l orqali dinamiklik va harakat ifodalanishi tinglovchi diqqatini faol saqlashga yordam beradi [9]. Bundan tashqari, faol nisbatdagi konstruktsiyalar passiv nisbatdagi gaplarga qaraganda radio nutqida ko‘proq qo‘llanadi. Chunki faol nisbat tinglovchi tomonidan tezroq qabul qilinadi.

Radiodiskursning emotsional-ekspressiv xususiyatlari ham kommunikativ samaradorlikka ta’sir ko‘rsatadi. Intonatsion ta’sirchanlik, ovoz tembri va ritm tinglovchining emotsional reaksiyasini shakllantiradi [16]. Shu sababli radio boshlovchilarining nutq texnikasi kommunikativ muvaffaqiyatning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Ovoz orqali semantik yuklamani kuchaytirish til birliklarini qisqartirish imkonini beradi.

Lingvistik iqtisodning salbiy jihatlari ham mavjud. Haddan tashqari qisqartirilgan nutq ayrim hollarda auditoriya tomonidan noto‘g‘ri interpretatsiya qilinishi mumkin. Ayniqsa siyosiy va iqtisodiy mavzularda ortiqcha implitsitlik ma’lumotning turlicha talqin qilinishiga olib keladi [18]. Shu sababli radio jurnalistikada informativ aniqlik va lingvistik iqtisod o‘rtasidagi muvozanat muhim ahamiyatga ega.

Xususan, favqulodda vaziyatlar yoki rasmiy xabarlar uzatilganda radio nutqida aniqlik ustuvor bo‘ladi. Bunday holatlarda qisqartirish minimum darajaga tushiriladi va ortiqcha implitsitlikdan qochiladi. Demak, radiodiskursda lingvistik iqtisod kommunikativ vaziyatga qarab moslashuvchan xarakterga ega.

Umuman olganda, radiodiskursda lingvistik iqtisod va kommunikativ samaradorlik o‘zaro chambarchas bog‘liq hodisalardir. Lingvistik iqtisod radioefirning tezkorligi, tinglovchi diqqatining dinamikligi va og‘zaki kommunikatsiyaning tabiati bilan belgilanadi. Kommunikativ samaradorlik esa axborotning qisqa, aniq, tushunarli va ta’sirchan shaklda yetkazilishi orqali namoyon bo‘ladi. Zamonaviy radio jurnalistikasi shuni ko‘rsatadiki, samarali radiodiskurs minimal til vositalari yordamida maksimal kommunikativ natijaga erisha olgan diskurs turi hisoblanadi.

Xulosa

Tadqiqot natijalari radiodiskursda lingvistik iqtisod kommunikativ samaradorlikni oshiruvchi muhim omil ekanligini ko‘rsatdi. Radioefirning vaqt bilan cheklanganligi, tinglovchi diqqati dinamik xarakterga egaligi hamda axborotni bir martalik qabul qilish xususiyati radio nutqida qisqa va aniq til birliklaridan foydalanishni taqozo etadi.

Ellipsis, sintaktik reduksiya, pragmatik implikatsiya va prosodik vositalar radiodiskursning asosiy iqtisodiy mexanizmlari sifatida namoyon bo‘ladi. Ushbu vositalar orqali radio nutqining tezkorligi va ta’sirchanligi oshadi. Shu bilan birga, lingvistik iqtisodning kommunikativ aniqlik bilan muvozanatda qo‘llanishi muhim ahamiyat kasb etadi.

Radiodiskursning lingvopragmatik xususiyatlarini o‘rganish media lingvistika, kommunikativ tilshunoslik va jurnalistika nazariyasi uchun muhim ilmiy ahamiyatga ega. Kelgusida radio va raqamli audio platformalar diskursini qiyosiy o‘rganish ushbu yo‘nalishdagi tadqiqotlarni yanada boyitishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Arutyunova N.D. Diskurs // Lingvisticheskiy entsiklopedicheskiy slovar. – Moskva: Sovetskaya entsiklopediya, 1990. – B. 136–137.
2. Martinet A. A Functional View of Language. – Oxford: Clarendon Press, 1962. – B. 45–61.
3. Van Dijk T.A. Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction. – London: Sage Publications, 2011. – B. 83–102.
4. Crystal D. Language and the Internet. – Cambridge: Cambridge University Press, 2006. – B. 67–89.
5. Fairclough N. Media Discourse. – London: Edward Arnold, 1995. – B. 21–56.
6. Halliday M.A.K. Language as Social Semiotic. – London: Edward Arnold, 1978. – B. 112–145.
7. McLeish R. Radio Production. – London: Focal Press, 2005. – B. 94–101.
8. Tolson A. Media Talk: Spoken Discourse on TV and Radio. – Edinburgh: Edinburgh University Press, 2006. – B. 55–79.
9. Scannell P. Radio, Television and Modern Life. – Oxford: Blackwell Publishing, 1996. – B. 98–127.
10. Grice H.P. Logic and Conversation // Syntax and Semantics. – New York: Academic Press, 1975. – B. 41–58.
11. Chafe W. Discourse, Consciousness and Time. – Chicago: University of Chicago Press, 1994. – B. 73–95.
12. Halliday M.A.K., Hasan R. Language, Context and Text. – Oxford: Oxford University Press, 1985. – B. 11–39.
13. Crystal D. The Cambridge Encyclopedia of Language. – Cambridge: Cambridge University Press, 2010. – B. 372–381.
14. Starkey G. Radio in Context. – London: Palgrave Macmillan, 2014. – B. 49–67.
15. Levinson S.C. Pragmatics. – Cambridge: Cambridge University Press, 1983. – B. 97–132.
16. Montgomery M. The Discourse of Broadcast News. – London: Routledge, 2007. – B. 44–76.
17. Hutchby I. Conversation and Technology. – Cambridge: Polity Press, 2001. – B. 58–74.
18. Bell A. The Language of News Media. – Oxford: Blackwell Publishing, 1991. – B. 136–154.